

Dr. Tomislav JONJIĆ

Hrvatskoj treba zabrana svih zabrana!

Domoljubni povjesničari nisu trebali sudjelovati u ovoj paradi – kvislinšku ulogu treba ostaviti onima koji uživaju u ulozi tuđinskih plaćenika

Razgovarao:
MARKO CURAĆ

Matica hrvatska krajem prošle godine objavila je *Zbornik radova* sa znanstvenoga skupa o hrvatskome proljeću koji su početkom 2012. organizirali još HAZU, Hrvatski institut za povijest i Institut društvenih znanosti Ivo Pilar. U povodu toga razgovarali smo s dr. sc. Tomislavom Jonjićem, članom Predsjedništva stranke Neovisni za Hrvatsku, o značenju hrvatskoga proljeća te koliko je ono značilo u stvaranju hrvatske države. Kao prvo, nametnulo se pitanje zašto

je zbornik izišao nakon šest godina i zašto je njegov odjek tako slab?

- Nije ništa neobično da zbornici izidu koju godinu nakon znanstvenih skupova. Razlozi su obično tehničke i organizacijske, ponekad i financijske naravi. Ne treba, dakle, u tome tražiti neku skrivenu poruku. Druga je stvar je li se to u konkretnome slučaju ipak moglo učiniti ranije, a treća je stvar općenito djelovanje Matice hrvatske kao nositelja projekta. Osobno sam vrlo kritičan prema sadašnjemu, pa i prema nizu ranijih Matičinih vodstava, kojima je – s časnim izuzecima – pošlo za rukom da tu našu najstariju i najugledniju kulturnu i nacionalnu instituciju učine neprimjetnom. To što o njoj i o njezinoj neprimjetnosti

nitko javno ne govori (iako svi raspredamo ispod glasa), vrlo rječito pokazuje koliko Matica danas malo znači; inače bi se njezino faktično nepostojanje zapazilo. No ne treba previdjeti da je šutnja o ovome zborniku posljedica i nekih drugih uzroka. Ona je ujedno izraz intelektualnoga i političkoga ozračja u Hrvatskoj koja je pokorena konzumerizmom, ispraznošću i obezvrjeđivanjem svih ideala. U nas intelektualac nešto znači samo ako je kadar proizvoditi skandale, ali nas i tada zanimaju samo skandali, ne ono što on misli niti ono o čemu misli.

Do hrvatske države došlo bi i bez hrvatskoga proljeća i mimo nje, baš kao što bi do nje došlo i bez ikakvih jugoslavenskih ustava, Vlade Janjića Cape i Mike Špiljka

● Kako biste ocijenili hrvatsko proljeće? Što ono znači u procesu ostvarenja prava hrvatskoga naroda, da bude slobodan i ima svoju državu?

- Na pojavnoj razini ono što danas nazivamo hrvatskim proljećem zapravo je obiteljska svađa, unutarnja prepirka i preslagivanje u jugoslavenskim komunističkim redovima, uvjetovano složenim vanjskopolitičkim okolnostima te unutarnjim političkim i gos-

podarskim odnosima. Glavni protagonisti toga pokreta bili su komunisti hrvatskoga podrijetla kojima se učinilo da u tom pre-slagivanju mogu ostvariti viši stupanj autonomije i veći utjecaj na procese u tadašnjoj SR Hrvatskoj. Dakle malo fraza i nešto više vlasti. Većina njih je i nakon 1990. ipak pošteno priznavala da im rušenje komunizma i stvaranje samostalne hrvatske države nije bilo ni na kraj pameti. Na žalost, nisu uvijek bili tako poštteni kad su govorili o stupnju tzv. demokratizacije između Brijunskoga plenuma (1966.) i Karađorđeva u prosincu 1971. jer su obično prešućivali da je i tada bilo političkih procesa, i da je i tada, ujesen 1969. brutalno ugušen, primjerice, *Hrvatski književni list* koji je 1968. pokrenuo Zlatko Tomić. Autentični hrvatski nacionalisti, oni koji su nekako preživjeli 1945. i koji su stasali na društvenim marginama, u hrvatskome proljeću u pravilu nisu otvoreno sudjelovali. Jednako rezervirana i oprezna bila je Crkva, kao i glavnina hrvatske političke emigracije: svima njima su ta zbivanja budila određene nade, ali je iskustvo sililo na oprez koji se pokazao više nego opravdanim.

● **Iako se hrvatsko proljeće željelo prikazati kao homogen pokret, je li zaista bio takav?**

- Ne. Čim je malo popustio željezni stisak Partije i njezinih služba, bilo je posve prirodno da se razgori žeravica pokrivena pepelom ratnoga i poratnog pokolja hrvatske inteligencije. Oko Matice hrvatske i Društva književnika Hrvatske okupljaju se slobodarski raspoloženi i nacionalno svjesniji pojedinci. Matičino *Kolo* dobiva novu boju, baš kao i *Vidik*, *Dubrovnik* i neki drugi časopisi, a pokrenuti su i novi, među kojima osobito mjesto imaju *Hrvatski tjednik* i *Kritika*, vjerojatno najkvalitetniji i najvažniji domovinski časopis u razdoblju između 1945. i 1990. godine. Bilo je tu previše glava da bi sve imale istu misao. Ali kao što znamo iz bilježaka i uspomena Ljudevita Jonkea, Vlade Gotovca, Franje Tuđmana, Vlatka Pavletića i drugih, i tamo je malo tko pomišljao na hrvatsku državu. Sasvim je drukčije bilo raspoloženje u trećoj od tih glavnih struja hrvatskoga proljeća, u studentskome pokretu. Mladi ljudi su iz vlastitih obitelji donijeli ono što je narod osjećao i želio, oni su tom narodu bili najbliži i oni su, usprkos mimikriji partijskoga metajezika kojim su se morali služiti, uvelike izražavali autentične težnje hrvatskoga naroda, dakle – želju za stvaranjem samostalne i demokratske hrvatske države.

Bili bi oni i Eskimi, a ne samo Jugoslaveni, kada bi ih Eskimi plaćali

● **Kažete “unutarnja svada”, a Budiša navodi kao bilancu hrvatskoga proljeća podatak da je oko 80.000 ljudi u Hrvatskoj bilo pod udarom represivnih mjera?**

- Da, radilo se o unutarpartijskoj „svadi“. Nisu pristaše tzv. reformske struje smatrali da djeluju protiv smjernica i interesa Partije, komunizma i Jugoslavije, nego su bili uvjereni

Nitko ne smije biti povlašten zato što misli i govori hrvatski, ali treba napokon stati na kraj običaju da u Hrvatskoj povlastice uživaju oni koji ne kriju svoju mržnju na Hrvatsku

da u svojoj borbi protiv konzervativnih i unitarističkih snaga imaju Titovu potporu. Ona je i postojala jedno vrijeme i u određenoj mjeri. Onog trenutka kad su odradili posao koji im je bio namijenjen, počišćeni su logikom kojom funkcionira svaka totalitarna partija, boljševička osobito. Zbog toga je nastradao veliki broj članova Partije, ali i nemali broj nepartijaca. Kako su oblici represije bili vrlo raznoliki, tako su i brojke, zapravo procjene: ima procjena koje nadilaze ovu koju ste spomenuli.

● **Što je značio poraz hrvatskoga proljeća po razvitak hrvatskoga društva?**

- Mislim da to nigdje nije jasnije formulirano nego u onoj poznatoj Gotovčevoj izjavi, da on sam nikad nije Jugoslaviju i socijalizam smatrao toliko mogućima i tako poželjnima kao u vrijeme onoga što se pogrdno i difamatorski nazivalo „masovnim pokretom“. On je vjerovao u Jugoslaviju i komunizam, pa mu se na trenutak učinilo da oni mogu imati ljudsko lice. No Karađorđevo je i njega i sve slične mu sanjare vratilo u stvarnost: komunizam je negacija slobode baš kao što je Jugoslavija negacija Hrvatske. Trećega nema. To je, prema mome mišljenju, glavni plod i glavni dobitak hrvatskoga proljeća. Drugi je povezan s njime: tada su ključna životna i politička iskustva stekli ljudi koji će na toj

podlozi nepuna dva desetljeća kasnije preuzeti vodeća mjesta u netom osnovanim političkim strankama. To je u isti mah bila i sreća i prokletstvo Hrvatske: ti ljudi su olakšali i tehnički predvodili proces stvaranja neovisne Hrvatske 1990./’91., ali kako su listom potjecali iz jugoslavenskih komunističkih redova, oni su bili uvjereni da i drugi mogu doživjeti evoluciju i katarzu kakvu su u jugoslavenskim tamicama doživjeli oni, pa su se i zbog toga, a i zbog raznih neformalnih veza, okruživali većinom dojučerašnjim partijskim jurišnicima i apostolima bratstva i jedinstva. Od toga nam kisela grožđa zubi i danas trnu: suvremena je hrvatska država preplavljena jugoslavenskim sadržajem, a dojučerašnji batinaši i svjedoci optužbe na političkim procesima danas nam dijele svjedodžbe iz demokracije. Do jučer su prisezali Jugoslaviji, danas nas uvjeravaju da djeluju u interesu Hrvatske. Bili bi oni i Eskimi, kad bi ih Eskimi plaćali, da parafraziram jednu misao oca domovine dr. Ante Starčevića.

● **Europa i međunarodna zajednica nisu baš ronile suze zbog brutalnoga gušenja hrvatskoga proljeća?**

- Nisu, ali se nisu bitno drukčije odnosili ni prema disidentima u Sloveniji i Srbiji, pa i u Makedoniji, prema kojima je represija ipak bila nešto blaža, ali ni prema kosovskim Albancima koji su desetljećima bili izvrnuti velikosrpskome teroru. I prva i druga Jugoslavija bila je izraz geopolitičkih interesa velesila i element stabilnosti tadašnjega svjetskog poretka. Svi koji su je ugrožavali, morali su biti izopćeni. U pravilu se, dakle, nije radilo o nekoj posebnoj mržnji ili odbojnosti prema Hrvatima, makar je na neke krugove utjecala negativna predodžba još iz doba kad su nas Marx i Engels proglasili „otpadom naroda“, a posebno iz Drugoga svjetskog rata, nakon kojega su nas i neki tzv. demokrati kolektivno svrstavali u fašiste. Bio je to isti onaj model po kojemu su nas između dva svjetska rata nazivali pristašama komunizma i optuživali Stjepana Radića da je svoju stranku uključio u svjetski komunistički pokret. Naravno, u oba su slučaja neki naši sunarodnjaci – pa i oni po kojima danas nazivamo škole, ulice i trgove – toj lomači na kojoj smo kao narod gotjeli, prilagali i svoje trijeske, ponekad i cjepanice.

● **Koliko je hrvatsko proljeće doprinijelo uspostavi hrvatske neovisnosti 1991.?**

- Kao ni priroda, ni povijest ne pravi skokove. Svaki uzrok ima svoju posljedicu, i svaka posljedica ima svoje uzroke. Gušenje hrvatskoga proljeća je, kako rekoh, i hrvatskim Jugoslavenima pokazalo ono što su Hrvati nezagađeni

tim otrovom znali i ranije: Jugoslavija je moguća samo kao nasilje. Time je olakšana nacionalna homogenizacija u vrijeme svjetskog sloma komunizma, a potom u doba velikosrpske agresije. Hrvatsko je proljeće u tom smislu bilo važan ulog u procesu stvaranja hrvatske države. No Hrvati su i prije njega i neovisno o njemu pokazali da žele vlastitu državu, da su ju kadri stvoriti uz dlaku svima, i da su spremni boriti se i ginuti za nju. Prema tome, do te bi države došlo i bez hrvatskoga proljeća i mimo njega, baš kao što bi do nje došlo bez ikakvih jugoslavenskih ustava, Vlade Janjića Cape i Mike Špiljka. Povijest hrvatskoga, irskoga, albanskoga, židovskog, palestinskog i drugih naroda pokazuje da nema te sile koja može skršiti volju jednoga naroda koji je spreman ginuti za svoju slobodu.

Što je to tuđmanizam?

• Nakon skupa i zbornika, što bi trebalo još učiniti u rasvjetljavanju događaja vezanih za hrvatsko proljeće?

- Bolje je pitati, što smo uopće učinili, ne samo u pogledu hrvatskog proljeća. U hrvatskome novinstvu i u našim školama, na svakom koraku vidimo da uglavnom i sad prevladaju predodžbe usađene u doba komunističke Jugoslavije. Zato bi sve to trebalo iz temelja promijeniti, ne osnivanjem ministarstva istine i državnim propisivanjem liste politički korektnih i poželjnih činjenica, nego njegovanjem i poticanjem slobode istraživanja, slobode misli i govora. Ne treba nam nikakvo favoriziranje kvazirodoljubne, tendenciozne historiografije, umjetnosti i kulture; dovoljno je da nema favoriziranja protuhrvatskih tendencija. Nitko ne smije biti povlašten zato što misli i govori hrvatski, ali treba napokon stati na kraj običaju da u Hrvatskoj povlastice uživaju oni koji ne kriju svoju mržnju na

Hrvatsku. To se, naravno, postiže ponajprije na izborima: bez političke vlasti sve ostaje na lamentacijama koje postaju dosadne, jer odaju nemoć i nesposobnost.

• U hrvatskoj se državi sporo rješavaju neka bitna pitanja. Može li se govoriti o stranputicama ili zarobljenom umu?

- O Tuđmanu sam objavio nekoliko ambicioznijih, možda bi se moglo reći i zapaženijih tekstova. Ne vidim potrebu da u tim svojim razmišljanjima i zaključcima išta mijenjam. Iako nikad nisam bio član stranke koju je osnovao, o prvomu predsjedniku uvijek mislim s dubokim poštovanjem, ali istodobno osjećam naglašenu odbojnost prema pokušajima i ondašnjih i sadašnjih hramskih trgovaca da njime trguju za vlastite političke račune. Nemam nikakve dvojbe oko toga da

Uza sve zasluge, Tuđmana se ne može amnestirati zbog njegove formulacije ustavne preambule, a zbog koje itekako trpimo

je Tuđman predvodio proces osamostaljenja Hrvatske, da mu ni tada nitko od političkih konkurenata nije bio ni do koljena, a da ni danas na vidiku nema nikoga tko bi se s njime mogao usporediti po političkome iskustvu, mudrosti i odlučnosti. S druge strane, nikad nisam uspio dokučiti što bi se imalo shvaćati pod pojmom „tuđmanizam“, ali sam svjestan da su u Tuđmanovo doba dijelom preživjele, a dijelom i proključale neke negativne pojave od kojih danas strahovito trpimo. Pritom se

ne mogu samo Tuđmanu i krugu oko njega pripisati raznorodne manifestacije „duboke države“ kakve susrećemo i u drugim državama izašlima iz komunizma, ali se ni njega ne može amnestirati od onoga za što je odgovoran.

• Na što mislite?

- Iskusni i mudri ljudi su, primjerice, već u prosincu 1990. predviđali u kakve društvene podjele i prijepore će nas odvesti njegova formulacija ustavne preambule. Odavno vidimo da je to istina, ali – i to je Tuđman (ili, ako hoćete, i to je dio „tuđmanizma“). I to, kao i ustavni članak 141. st. 2., kojim se zabranjuje baš svaki oblik udruživanja u bilo kakvu balkansku asocijaciju. Sve je to Franjo Tuđman, a oni koji imaju oči, mogu vidjeti koje se od tih dviju strana njegova lica češće prikazuje hrvatskoj javnosti.

• U tom kontekstu kako komentirate zaključke Vijeća za suočavanje s posljedicama vladavine nedemokratskih režima?

- Čim nas je tercet sastavljen od premijera Plenkovića, kolege Vladimira Šeksa i sadašnjega ministra unutarnjih poslova Davora Božinovića, odlučio obdariti tim igrokazom, tipičnim za Plenkovićevu kunktatorsku, obzorašku narav, u *Političkom zatvoreniku*, časopisu koji uređujem više od 20 godina, napisao sam komentar u kojem sam predvidio što će se dogoditi. Nije trebala prevelika mudrost da se predvidi ta sramota, nastala iz pera Antuna Vujića, Jasne Omejec i sličnih intelektualnih i moralnih autoriteta.

• Što predlažete...

- U Hrvatskoj treba ustavna zabrana svih zabrana, nešto kao prvi amandman američkog ustava: nikomu se ne može zabraniti da misli, govori i piše što god hoće. Time bi se dokinule besmislene ideološke diskvalifikacije i javne rasprave koje vode uglavnom neupućeni, a rasprava o prošlosti bi se prepustila znanosti koja je jedina mjerodavna o tome ozbiljno raspravljati. Ali, kao što nisam bio spreman lani, tako ni sada nisam spreman skinuti odgovornost s pleća onih koji su jednako kao i ja znali koja je svrha cijele te parade, ali su u njoj ipak pristali sudjelovati, dajući tako kvazidemokratski i kvazietički legitimitet jednomu inače bezvrijednom, u biti amoralnom papiru. Ni na koji način ne sudjelovati u pokušaju zarobljavanja duha i pokoravanju Hrvatske, pitanje je časti i dostojanstva, osobnoga i nacionalnog! Kvislinšku ulogu treba ostaviti onima koji uživaju u ulozi tuđinskih plaćenika. Jer, kako reče Starčević u Saboru 1881., kad ne mogu govoriti istinu, onda najradije – šutim!

Zbornik radova

'Hrvatska i Hrvatsko proljeće 1971.'

Matica hrvatska objavila je u prosincu 2017. Zbornik radova *Hrvatska i Hrvatsko proljeće 1971.* sa znanstvenoga skupa održanoga 25. i 26. siječnja 2012. u Zagrebu. Zbornik (739 str.) u kojem su tekstovi 33 autora, među kojima najvećim dijelom sudionika Hrvatskog proljeća podijeljen je u tri cjeline: *Uvodna razmatranja; Studije i rasprave te Svjedočenja, zapamćenja, dokumenti.* Na početku su predgovor urednika Igora Zidića i pozdravna riječ sa znanstvenog skupa Stjepana Sučića.

